

**TALABALARDA KOLLABORATIVLIK KOMPETENTLIGINI
RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK AHAMIYATI**

**THE ROLE OF PEDAGOGY IN DEVELOPING COLLABORATIVE
COMPETENCE AMONG STUDENTS**

**ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ КОЛЛАБОРАТИВНОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ**

Alimova Elmira Erkinovna

Farg'ona davlat universiteti

Pedagogika nazariyasi va tarixi 1-kurs magistranti

alimova01111@mail.ru

+998951501771

Annotatsiya: Ushbu maqola talabalarda kollaborativlik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik ahamiyatini tahlil qiladi. Maqolada hamkorlik tushunchasi, uning akademik, ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishga ta'siri ko'rib chiqiladi. Shuningdek, talabalar guruh ichida faol ishtirok etib, resurslarni taqsimlash, o'zaro muloqot qilish va umumiy maqsadga erishish jarayonida qanday ko'nikmalarni egallashlari tushuntiriladi. Tadqiqotlar va adabiyotlar orqali kollaborativlik kompetentligini shakllantirishning ta'lim jarayonidagi ahamiyati, motivatsiyaga ta'siri va talabalarni kelajakdagi professional faoliyatga tayyorlashdagi roli yoritilgan. Maqola pedagoglar uchun zamonaviy ta'lim jarayonida kollaborativ o'qitish metodlarini samarali qo'llash bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: kollaborativlik, kompetentlik, talaba, pedagogik ahamiyat, jamoaviy ish, o'quv jarayoni.

Abstract: This article examines the pedagogical significance of developing collaborative competence among students. It discusses the concept of collaboration and its impact on academic, social, and personal development. The study highlights how students, by actively participating in group work, distribute resources, communicate effectively, and work towards a common goal, acquire essential skills. Drawing on research and literature, the article emphasizes the role of collaborative competence in enhancing learning motivation, fostering critical and creative thinking, and preparing students for future professional activities. It also provides practical recommendations for educators on effectively implementing collaborative learning methods in modern educational processes.

Keywords: *collaboration, competence, student, pedagogical significance, teamwork, learning process.*

Аннотация: *В статье рассматривается педагогическая значимость развития у студентов компетентности к сотрудничеству. Обсуждается понятие сотрудничества и его влияние на академическое, социальное и личностное развитие. Исследование показывает, что студенты, активно участвуя в групповой работе, распределяя ресурсы, эффективно взаимодействуя и работая над достижением общей цели, приобретают важные навыки. На основе исследований и литературы подчеркивается роль компетентности к сотрудничеству в повышении мотивации к обучению, развитии критического и творческого мышления, а также подготовке студентов к будущей профессиональной деятельности. Статья содержит практические рекомендации для педагогов по эффективному применению методов совместного обучения в современном образовательном процессе.*

Ключевые слова: *сотрудничество, компетентность, студент, педагогическая значимость, командная работа, образовательный процесс.*

Zamonaviy ta'lim jarayonida nafaqat bilim va ko'nikmalar, balki talabalar orasida samarali hamkorlik qilish qobiliyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda jamiyat va ish bozorining talablariga javoban, individual bilimlardan tashqari, guruh ichida ishlash, fikr almashish va muammolarni birgalikda hal qilish kabi kompetensiyalar talab qilinadi. Shu nuqtai nazardan, kollaborativlik kompetentligi - talabalar o'rtasida o'zaro hamkorlikni tashkil etish, birgalikda qaror qabul qilish va jamoaviy faoliyatda samarali ishlash qobiliyati - ta'lim jarayonining asosiy tarkibiy qismlaridan biriga aylanmoqda. Pedagogik nuqtai nazardan kollaborativlik kompetentligini rivojlantirish bir necha jihatdan ahamiyatlidir. Birinchidan, u talabalarni mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv bilan shug'ullanishga o'rgatadi. Ikkinchidan, guruh ichida kommunikatsiya va hamkorlik qobiliyatini oshirib, ijtimoiy va kasbiy muhitga tayyorlaydi. Uchinchidan, kollaborativ metodlar talabalarining motivatsiyasini oshiradi, o'qish jarayonini faol va interaktiv qiladi. Shu bois, ta'lim jarayonida kollaborativlik kompetentligini shakllantirish nafaqat aka demik natijalarga, balki talabalarni kelajakdagi professional va ijtimoiy faoliyatga tayyorlashga ham xizmat qiladi. Ushbu maqolada talabalar orasida kollaborativlik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati, metodlari va samaradorligi tahlil qilinadi hamda zamonaviy ta'lim jarayonida ushbu kompetentsiyani shakllantirish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Hamkorlikning ta'rifi shunchaki boshqalar bilan ishlashdan ancha murakkab. Adabiyotlarda avval soddalashtirilgan guruhda ishlash ta'rifidan tortib, hozirgi kunda hamkorlikni ikki yoki undan ortiq o'quvchi turli manbalardan bilim, resurs va tajribani

birlashtirib, umumiy maqsadga erishish harakati sifatida belgilashga o'tildi. O'zaro bog'liqlik va mustaqillik farqi hamkorlikning mohiyatini tushunishga yordam beradi. Guruh yoki jamoa ishiga oid adabiyotlarda e'tibor asosan mustaqil jamoalarga qaratilgan bo'lib, bu yerda o'quvchilar nisbatan alohida ishlaydi. O'zaro bog'liq jamoalar esa boshqalar harakatiga bog'liq bo'lib, vazifani mustaqil bajarolmaydi (von Davier & Halpin, 2013). Hamkorlik aynan oxirgisiga tegishli. Bu yerda umumiy javobgarlik va faol ish taqsimoti mavjud. Masalan, harbiy orkestr yoki sport jamoasi o'z guruh a'zolarining o'zaro bog'langan harakatlari va muloqotiga juda bog'liq bo'ladi.

Adabiyotlarda hamkorlikning turli ta'riflari mavjud bo'lsa-da, ular orasida umumiy asosiy jihatlarni aniqlash mumkin. Hamkorlikning tabiati shundaki, har bir o'quvchining faol ishtiroki va vazifaga bo'lgan qiziqishi hamda jalb qilinishi butun guruhning samaradorligi va natijalariga bevosita ta'sir qiladi. Ba'zi jamoaviy ish modellari o'quvchining javobgarlikni qabul qilish qobiliyati bilan ularning rahbarlik salohiyatini uyg'unlashtiradi (O'Neil va boshq., 2004). Shu bilan birga, hamkorlik jarayonida biror bir o'quvchidan vazifa uchun yagona javobgarlik yoki rahbarlik talab qilinmaydi - aksincha, guruh a'zolari o'rtasida javobgarlik va vazifalar adolatli va samarali tarzda taqsimlanishi muhimdir. Bu taqsimlash jarayoni nafaqat guruhdagi ishning muvofiqligini oshiradi, balki o'quvchilarda bir-biriga ishonch, o'zaro hurmat va mas'uliyat tuyg'usini shakllantiradi. Shu tarzda, samarali hamkorlik jamoaning natijaviy ishlashini ta'minlash bilan birga, talabalar orasida ijtimoiy va akademik ko'nikmalarni rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Talabalarda kollaborativlik kompetentligini rivojlantirish pedagogik jarayonda markaziy o'rin tutadi. Zamonaviy ta'lim kontseptsiyalari shuni ko'rsatadiki, talabalarning faqat individual bilimga ega bo'lishi yetarli emas; ular jamoadagi faol ishtirok, o'zaro muloqot va resurslarni samarali ishlatish ko'nikmalariga ega bo'lishlari lozim (Johnson, Johnson, & Smith, 1998). Shu sababli, pedagoglar o'quv jarayonida kollaborativ o'qitish metodlarini qo'llash orqali talabalarni jamoaviy faoliyatga tayyorlashlari muhimdir.

Birinchidan, kollaborativlik kompetentligini rivojlantirish akademik samaradorlikni oshiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, talabalar guruhda birgalikda ishlaganda o'z bilimlarini yanada chuqurlashtiradi va mavzuni yaxshiroq anglaydi (Dillenbourg, 1999). Guruh ishlari nafaqat bilimni takrorlash, balki yangi g'oyalarni ishlab chiqish va muammolarni birgalikda hal qilish imkonini beradi. Shu tarzda, talabalarda ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalari rivojlanadi.

Ikkinchidan, kollaborativlik ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishga hissa qo'shadi. Guruhdagi faol ishtirok orqali talabalar o'zaro muloqot qilish, qaror qabul qilish va mas'uliyatni taqsimlashni o'rganadilar (Laal & Ghodsi, 2012). Bu jarayon talabalarda o'zaro hurmat, jamoaviy mas'uliyat va liderlik salohiyatini shakllantiradi. Shu bilan birga, talabalar o'z

fikrlarini ifoda etish, tinglash va boshqalar bilan samarali ishlashni o'rganadilar, bu esa ularni kelajakdagi professional faoliyatga tayyorlaydi.

Uchinchidan, kollaborativlik pedagogik jarayonni faollashtiradi va motivatsiyani oshiradi. Guruhdagi muvaffaqiyat hissi va bir-birini qo'llab-quvvatlash talabalarning o'qishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi (Smith & MacGregor, 1992). Shuningdek, talabalar birgalikda ishlash orqali resurslarni taqsimlashni va bilimlarni boyitishni o'rganadilar. Bu esa o'quv jarayonini interaktiv va samarali qiladi. Shuningdek, pedagogik ahamiyat shundaki, kollaborativlik kompetentligini shakllantirish orqali talabalar ijodiy qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini egallaydilar. Guruh ichida turli nuqtai nazarlarni tahlil qilish va umumiy yechimga erishish jarayoni, ularni nafaqat akademik, balki hayotiy ko'nikmalar bilan ham boyitadi (Gillies, 2007). Hamkorlik jarayonida o'quvchilar shuni tushunishlari kerakki, ular va guruhning boshqa a'zolari har doim ham vazifa uchun kerakli barcha resurslarga yakka holda ega bo'lmasligi mumkin. Shu sababli, vazifa davomida resurslarni bo'lishishning ahamiyatini anglash muhimdir (Avouris va boshq., 2003). Resurslar deganda har bir o'quvchi va zifaga olib keladigan yoki vazifa orqali taqdim etiladigan ma'lumotlar, ko'nikmalar, bilimlar, tajriba yoki moddiy vositalar tushuniladi.

Guruhda ishlashda faol va jalb qilingan o'quvchilar tushunadiki, guruh a'zolari bilan o'zaro aloqada bo'lish ular uchun foydali bo'ladi. Shu maqsadda, malakali hamkorlar o'z resurslari va ma'lumotlarini birlashtirib, katta ma'lumot bazasini yaratadilar va umumiy tushunchani shakllantiradilar (Larson & Christensen, 1993). Bu jarayon nafaqat guruhning samaradorligini oshiradi, balki o'quvchilar orasida bilim va tajribaning bir-biri bilan boyitilishiga xizmat qiladi. Talabalarda kollaborativlik kompetentligini rivojlantirish zamonaviy pedagogik jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi. Ushbu kompetentlik nafaqat akademik bilim va ko'nikmalarni oshirishga, balki talabalarni ijtimoiy, shaxsiy va professional rivojlanishga tayyorlashga xizmat qiladi. Guruhda ishlash orqali talabalarda ijtimoiy mas'uliyat, samarali muloqot, qaror qabul qilish va rahbarlik ko'nikmalari shakllanadi.

Malakali hamkorlar vazifaning har bir bosqichida umumiy tushuncha va kelishuvni saqlashga intiladi, guruh ishining rivojlanishini nazorat qiladi, o'z hissasi va fikrlarini guruh bilan bo'lishadi. Shu tarzda, ular o'zaro mas'uliyatni taqsimlash va resurslardan samarali foydalanishni o'rganadilar. Bu jarayon talabalarning bilimini chuqurlashtiradi, ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi hamda ularni kelajakdagi professional faoliyatga tayyorlaydi. Shuning uchun, pedagogik jarayonda kollaborativlik kompetentligini shakllantirishga alohida e'tibor qaratish muhimdir. Bu nafaqat o'quvchilarning o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi, balki ularni samarali jamoaviy ish, o'zaro hurmat va

hamkorlik ruhiga tayyorlaydi. Shu bilan birga, bu kompetentlik talabalarni mustaqil, ijtimoiy faol va mas’uliyatli shaxs sifatida rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dillenbourg, P. (1999). *Collaborative learning: Cognitive and computational approaches*. Elsevier.
2. Gillies, R. M. (2007). *Cooperative learning: Integrating theory and practice*. SAGE Publications.
3. Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Smith, K. A. (1998). *Cooperative learning returns to college: What evidence is there that it works?* *Change: The Magazine of Higher Learning*, 30(4), 26–35.
4. Laal, M., & Ghodsi, S. M. (2012). *Benefits of collaborative learning*. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 31, 486–490.
5. Smith, B. L., & MacGregor, J. T. (1992). *What is collaborative learning?* In A. Goodsell, M. Maher, & V. Tinto (Eds.), *Collaborative learning: A sourcebook for higher education* (pp. 9–22). National Center on Postsecondary Teaching, Learning, & Assessment.
6. Narbaeva, T., Musurmanova, A., & Ismailova, Z. (2023). Priority areas of spiritual, moral and physical education of youth in the family. *Science and innovation*, 2(B1), 49-59.
7. Turemuratova.A.B., Kengesbaeva.G.B., Ilyasova. A.J., THE ROLE OF PEDAGOGICAL METHODS BASED ON MULTI-VECTOR APPROACHES IN MODERN EDUCATION IN IMPROVING STUDENTS'COLLABORATIVE SKILLS,CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS (ISSN –2767-3278)
8. N. J., Musurmanova, A., Jumaniozova, M. T., Isaqulova, N. J., & Jumaev, A. (2018). Umumiy pedagogika.